

Solvorn Poståpneri eksisterte fra 1841 til 1995

av Jan Bødtker

Gjennom diverse arkeologiske funn på gamle boplasser har man kunnet føre bevis for at det må ha bodd folk i Solvorn helt tilbake til yngre jernalder (550-1030 e.Kr.). I skriftlige kilder er Solvorn første gang nevnt i 1333. Etter sigende skal navnet Solvorn bety *tangoddane*, som ganske sikkert gjenspeiler hvordan strandsonen i Solvorn har vært fra gammel tid.

Solvorn ligger idyllisk til ved Lustrafjorden i Indre Sogn.

Til tross for at Solvorn er et lite tettsted langs Lusterfjorden i Indre Sogn, har stedet vært et knutepunkt for ferdselen i Indre Sogn i flere hundre år. At Solvorn fikk poståpneri allerede i 1841, forteller i klartekst om den betydning stedet har hatt opp gjennom årene frem til det ble lagt ned i 1995. Poståpneri/kontor i 154 år er unikt for et så lite sted.

Solvorn blir ofte omtalt som strandstedet Solvorn, der det ligger på vestsiden av Lusterfjorden. Bygden Solvorn er bare på vestsiden av fjorden. Beboerne på østsiden hører til Solvorn kirkesokn, men er egne bygder som Kinserdal, Ornes og Kroken. Ornes hadde tidligere eget postnummer, 6870 Ornes. Selv om dette postkontoret også er lagt ned, kan man fortsatt sende post til stedet.

På østsiden ligger landets eldste stavkirke (Ornes stavkirke), som kan føre sin historie helt tilbake til år 1130.

Walaker Hotell på Solvorn-stranden er i dag den mest kjente virksomheten med aner helt tilbake til 1690. Et praktfullt hotell som folk kommer langveis fra for å besøke.

I Solvorn bor det om lag 200 mennesker, og opp gjennom tidene har befolkningen for det meste livnært seg av jordbruk og frukt dyrking.

Luster kommune var en av de kommunene i landet som hadde størst emigrasjon til Amerika. Her er et "Amerika-kort", stemplet Solvorn 25.IV 12 og sendt til Iowa. Teksten er skrevet på norsk, men er tydeligvis også oversatt til engelsk for at alle i slekten skulle kunne lese hilsenen fra gamlelandet.

Solvorn har som nevnt vært et knutepunkt i ferdselen i Indre Sogn. Postveien østover fra Bergen gikk allerede fra 1647 via Voss, Gudvangen og Lærdal. Post på midten av 1600-tallet var det imidlertid lite av. De som mottok og sendte brev var for det meste embetsmenn og forretningsfolk. Embetsmennene fra Solvorn måtte derfor i båt til Lærdal for å hente eller levere post til poståpneren på stedet. Til og fra Lærdal ble posten fraktet i postsekk av de mange postbøndene på ruten mellom Bergen og Christiania.

Sorenskriveren for Indre Sogn ble i 1815 flyttet fra Sogndal til Solvorn. Det holdt til i skrivergården Christianeslyst på Sanden i Solvorn helt frem til 1966, da embetet ble flyttet tilbake til Sogndal.

Mye av korrespondansen til og fra Solvorn fra 1850-årene og frem til 1920-30, har i stor utstrekning hatt tilknytning til sorenskriverkontoret i Solvorn. Dette kan vi si fordi vi har en fullstendig oversikt over alle sorenskriverne som har hatt sitt virke i Solvorn fra 1815 til 1966. I denne perioden har det vært 13 sorenskrivere ved sorenskriverkontoret. Navnene på flere av disse finner vi igjen på mange brev og andre postforsendelser, som blant annet Christian August Krebs (1846-1859), Gerhard Gunnerus Gløersen (1869-1896) og Carl Paul Caspari Skaar (1915-1922).

Lensmannskontor og Hafslo Sparebank har begge lange tradisjoner i bygden. Nå er også disse kontorene flyttet fra bygden til Gaupne.

Dampskipskaien i Solvorn i 1930-årene. Walaker Hotell i bakgrunnen. Hotellet har aner helt tilbake til 1690, og er med det landets eldste hotell.

Familien Walaker.

Ved Kgl. resolusjon av 12. januar 1841 ble det opprettet poståpneri i Solvorn. Virksomheten kom trolig ikke i gang før et par måneder senere.

Den første poståpner kjenner man ikke navnet på, men det er notert at landhandler Jacob Sjursen Valaker tok hånd om posten fra 1846. I 1859 stilte han bryggen sin til disposisjon da Fylkesbaatane kom i gang med dampskipsrute til Solvorn. Betingelse var at kommunen sto for vedlikeholdet. Dermed var Solvorn en av de meget få stedene i Sogn og Fjordane som hadde dampskipsbrygge.

Jacob holdt det gående som dampbåt-ekspeditør og poståpner helt frem til sønnen Erik Nitter Valaker (født 1848) overtok jobben. Først Erik konstituert som poståpner i juni 1885 og fast ansatt fra 31. oktober samme år.

Erik døde i 1917, og fra 1. mars 1918 ble hans eldste sønn, dampskipsekspeditor Wilken Nitter Walaker (født 1881) ansatt som poståpner. Han var postansvarlig i Solvorn helt frem til hans sønn, Eirik Nitter Walaker (født 1926), overtok som poståpner 21. juli 1951.

Poståpner-jobben har med andre ord vært i Nitter Walaker-familien helt tilbake fra 1846 og frem til posttjenesten ble lagt ned i 1995. En bemerkelsesverdig lang tid.

Den årlige poståpnerlønnen var i 1841 på beskjedne 4 Spesidaler. Denne ble hevet til 36 Spesidaler i 1860 og til 48 Spesidaler i 1874. Da spesidaler gikk ut som myntenhet i 1877, ble årslønnen i 1883 forandret til 240 kr. Årslønnen som poståpner i Solvorn ble bare hevet forsiktig i årene som kom. I 1898 var lønnen 450 kr. mens den i 1914 var kommet opp i 700 kr. I 1917 var lønnen 800 kr., men fra 1. juli ble det gitt et midlertidig dyrtidstillegg på 50 % av lønnen.

Fra 1841 og frem til 1. juli 1909 var poståpneriet underlagt Bergen postkontor. Men fra sistnevnte dato ble det overført til Lærdal postkontor. Fra 15. januar 1928 ble det igjen underlagt Bergen for så å bli lagt tilbake til Lærdal fra 1. oktober 1929.

Fra 1. mars 1959 ble poståpneriet underlagt Sogndal postkontor, hvor det var plassert til det ble lagt ned 31. mars 1995.

Ved etablering av nye poststedsgrupper skiftet poståpneriet fra 1. november 1973 status til underpostkontor, og fra 1. januar 1977 til postkontor C.

I 1970 fikk Solvorn sitt første postnummerstempel, og fra nå av navnet på postkontoret - 5815 Solvorn. Dette var også adressen helt frem til nedleggelsen i 1995. Etter enda en ny postomlegging i 1999 ble postnummeret forandret til 6879 Solvorn.

Med sin sentrale beliggenhet ved Lustrafjorden, ble det allerede 1. juli 1894 opprettet en landpostbudrute fire ganger i uken mellom Solvorn og Hafslo. Denne ruten eksisterte til langt ut i 1930-årene, da bilen begynte å overta postbefordringen.

Fra 1. april 1900 ble det i tillegg opprettet en ukentlig landpostbudrute fra Hafslo til Veitastrond.

Fra 1903 ble det opprettet motorbåtrute en gang i uken for å betjene Ornes brevhus på den andre siden av Lustrafjorden. Brevhuset skiftet navn og status til Ornes i Sogn poståpneri fra 1. januar 1909. Nytt navn ble det igjen i 1921 da det ble forandret til Ornes, et navn det hadde frem til det ble lagt ned i 1993.

I tillegg til motorbåtruten fra Solvorn, fikk også Ornes post når lasteruten til Fylkesbaatane anløp stedet en gang i uken.

Korrekt frankert innenlandsbrev, stemplet Solvorn 1.12.1869. Brevet har gått med D/S "Framnæs" i ruten mellom Indre Sogn og Bergen.

Posten med Fylkesbaatane.

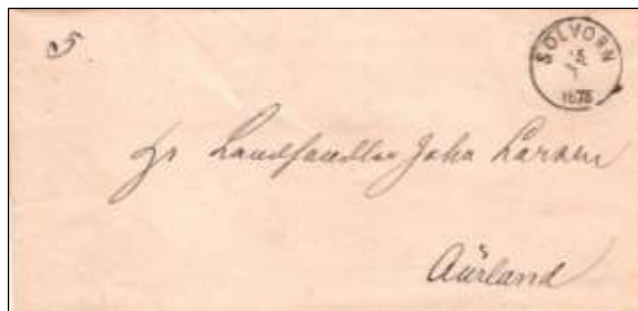
Da Fylkesbaatane i Sogn og Fjordane ble opprettet i 1858, ble selskapets to første dampskip viktige i postforbindelsen mellom Bergen og Sogn og Fjordane. I over 90 år var dampskipene "Framnæs" og "Fjalir" å se i Sogn og Fjordane. "Framnæs" gikk i ruten mellom Bergen og Indre Sogn, to ganger i uken, mens "Fjalir" tok seg av ruten på Sunnfjord og Nordfjord, en gang i uken.

Tirsdag 7. desember 1858 hadde "Framnæs" sin første tur fra Bergen til Sogn. Solvorn var ikke med på ruteplanen for rute 1, men på rute 2. Denne hadde avgang fra Bergen hver lørdag formiddag kl.10.00. På sin ferd mot Lærdal hadde skipet sitt første stopp i Alverstrømen. I alt 13 steder skulle skipet innom før det klappet til dampskipskaien i Solvorn søndag formiddag kl. 10.00 på vei innover Lustrafjorden fra Lærdal. Tre timer senere var skipet tilbake i Solvorn før turen gikk tilbake til Bergen via Lærdal og en rekke mindre steder utover Sognefjorden. "Framnæs" var tilbake i Bergen mandag formiddag kl. 11.30. Tirsdag var det ny tur til Sogn for det flotte skipet. Rutetidene er senere blitt forandret.

Det må ha vært et stort fremskritt for folket i Solvorn og ellers i Sogn å kunne få varer og post en og to ganger i uken allerede fra årsskiftet 1858/59.

Da trafikken og godsmengden økte, satte rederiet i 1867 inn et tredje dampskip, "Hornelen", i ruten på Sunnfjord. Senere ble også D/S "Sogn" og D/S "Alden" flittige travere på Solvorn. Postgangen til og fra Solvorn var i mange tiår knyttet til Fylkesbaatanes skip mellom Bergen og Sogn. Det var først i 1930-årene at bilen tok mer og mer over transporten av posten til bygdene i Indre Sogn. Fra 1. januar 1965 ble Solvorn avviklet som stoppested for Fylkesbaatane, og fra nevnte år kom posten til og fra Solvorn med bil fra Sogndal.

Post som ble levert til poståpneriet i Solvorn ble stemplet med poståpneriets til en hver tid aktuelle stempel, mens post som ble levert ombord i dampskipene ble stemplet med Sogns Postekspedisjons mange forskjellige stempler.

Ubetalt brev, stemplet med enningssempel Solvorn 15.7.1875. Brevet har gått med dampskipet "Framnæs" til Aurland.

Ved opprettelsen av poståpneriet i 1841 og til langt ut i 1870-årene var det stort sett bare lensmann, embetsmenn og forretningsfolk som sendte og mottok brev. Dette viser de mange brev og andre forsendelser som frimerke- og postkortsamlere har i sine samlinger. Senere ble det mer alminnelig at den vanlige mann og kvinne ble kunder på poståpneriet. Hvor mange postforsendelser som var innom poståpneriet i Solvorn, har vi ingen oversikt over, men tall fra Fylkesbaatane forteller at det i 1868 var 233 reisende som tok "dampen" fra Solvorn. I 1887 var antallet reisende kommet opp i 1.452 og 2.087 i 1904.

Hvilke skipsstempler som har vært benyttet til avstempling av postforsendelser til og fra Solvorn, er det vanskelig å få en fullstendig oversikt over. Enkelt og greit forbi de forskjellige stemplene som ble benyttet, fulgte med den enkelte postekspeditør. Når disse fungerte ombord i forskjellige skip, er man avhengig av blant annet avsenderadresse og rutetabeller for å kunne fastslå hvilke stempler som ble benyttet på skipene til og fra for eksempel Solvorn. Etersom "Framnæs" var øremerket for rutene i Indre Sogn, der i blant på Solvorn fra desember 1858 og flere tiår fremover, kan vi i alle fall slå fast at de stempler vi vet har vært benyttet ombord i skipet også har vært benyttet til annullering av postforsendelser til og fra Solvorn. Dette gjelder også for D/S "Sogn". Fra århundreskiftet og fremover mot 1960-årene har det vært en lang rekke skipsstempler i bruk på rutene i Indre Sogn, og en fullstendig oversikt over bruken er det vel ingen som har?

Solvorn fikk poststempel først i 1856.

De første poststemplene ble ikke tatt i bruk her i landet før i 1845. Frem til Solvorn poståpneri fikk sitt første stempel i 1856, ble de postforsendelser som ikke var "Portofri Sag", håndannullert med blekk eller fargestift. I juli 1856 ble Solvorn tildelt et 3-rings nummerstempel "274". Dette stempelet er meget sjeldent, og undertegnede har ennå ikke sett stempelet brukt. 3-ringsstempelet var i bruk frem til årsskiftet 1858/59, da et nytt en-ringsstempel ble tatt i bruk. Dette 22 mm stempelet med Solvorn-navnet langs stempelbuen og med dato og årstall i midten, ble benyttet helt frem til mars 1897. Da kom det enda et nytt og noe større to-ringsstempel. I april 1936 ble stempelet sendt til Oslo for reparasjon og omgraving. I mellomtiden (24/4 til 17/6) benyttet poståpneriet seg av et stort hjelpestempel inntil det gamle stempelet kom i retur fra postintendanten i Oslo. I 1943 fikk Solvorn nok et nytt to-ringsstempel.

I mai 1956 gikk posten tilbake til de små 22 mm stemplene over hele landet, og Solvorn fikk også sitt nye stempel.

Det siste stempelet som Solvorn underpostkontor fikk tildelt var da man innførte postnummer i 1970, og som nevnt ble bygden da hetende 5815 Solvorn.

Solvorn har nå postbudrute hver dag. Beboerne kan få utført enkle posttjenester hos postbudet. Men ha utført litt mer krevende postekspedisjoner må man til Hafslø, der det er "Post i Butikk".

Ganske sikkert tungvint for folk flest, men krav om effektivisering har tvunget posten til større enheter.

Dette brevkortet er stemplet om bord i D/S "Framnæs", Sogns Postexp. FR. 29.6.1884. På baksiden er kortet datert Solvorn 29.6.84.

Skriftlige kilder som er benyttet:

Postens sirkulærer.

Postens dirigeringshåndbøker.

Postens database over nedlagte poststeder.

"Norske datostempler". Anders Langangen.

"Norske Filatelistika" 1969.

"Fylkesbaatane i Sogn og Fjordane gjennom 100 år". Asbjørn Stensaker 1958.

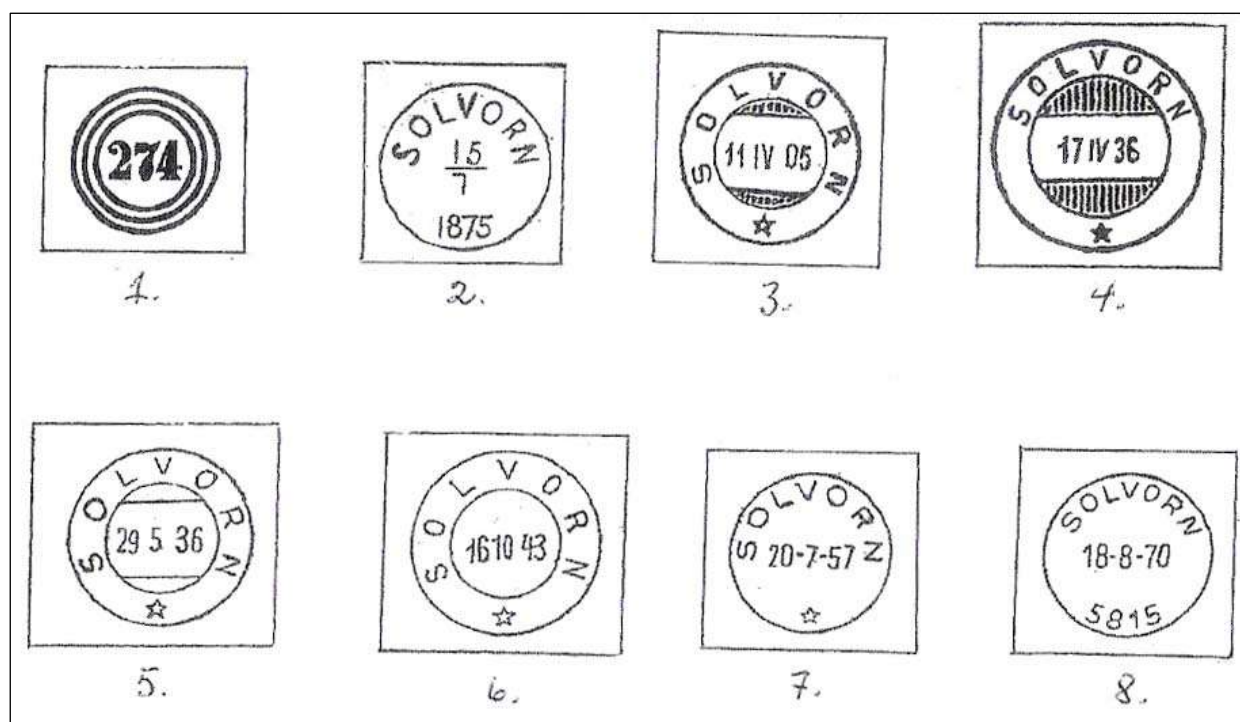
"Dampen og kaia". Finn Borgen Førstund. Selja Forlag 1998.

"Hafslo – Bygd og Ætter". Jon Laberg. John Griegs Forlag 1926.

"Norske Gaardsnavne", bind XII, Nordre Bergenhus Amt. Oluf Rygh 1919.

"Forhistoriske Minne i Sogn: Hafslo prestegjeld". Per Fett 1955.

Stempler benyttet ved Solvorn

Stempel 1:

3-rings "274", sendt fra postintendanten i Christiania i juli 1856 og ble brukt frem til årsskiftet 1858/59.

Stempel 2:

En-rings datostempel, sendt fra Christiania 13. oktober 1858.

Stempel 3:

To-rings sveitserstempel, sendt fra Christiania 6. mars 1897. Stempel nr. 2 sendt i retur 30. mars 1897.

Stempel 4:

To-rings hjelpestempel, sendt fra Oslo 4. april 1936 og returnert 17. juni 1936. Stempel nr. 3 sendt i retur til postintendanten 4. mai 1936.